

DOI: <https://doi.org/10.28925/2519-4135.2024.414>

УДК 7.75 (045)

Юрій Євгенович ВОЛГІН,
старший викладач, кафедра дизайну,
факультет образотворчого мистецтва і дизайну,
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка,
Київ, Україна,
ORCID: 0009-0003-9424-4451,
e-mail: y.volhin@kubg.edu.ua

МИСТЕЦТВО НА ЗАХИСТІ УКРАЇНИ (ДО ТВОРЧОСТІ ОЛЕКСАНДРА ЛИХОШЕРСТА)

Анотація. У статті розглянуто вплив сучасного народного мистецтва на формування патріотичних настроїв та психологічної підтримки бійців Збройних сил України, на коріння та походження народного мистецтва у боротьбі за незалежність України на прикладі творчості художника Олександра Лихошерста. Сьогоднішня культурно-мистецька арена є дуже неоднорідним явищем – доміанти художніх процесів різко змістились. Військовий стан, воєнні дії держави спонукали творчу спільноту змінити систему цінностей – перелаштуватися на іншу сюжеттику, образний ряд. Домінує агітаційне мистецтво – щоденна реальність диктує творчим особистостям необхідність шукати шляхи психологічної підтримки тих, хто боронить кордини держави з кінця лютого 2022 р. Завданням дослідження є можливість позиціонування мистецтва на прискорення перемоги України у війні з російськими загарбниками, розгляд мистецтва як методу підйому патріотичних настроїв населення, на агітацію, моральну підтримку українських воїнів, що аналізується на прикладі робіт київського художника-живописця Олександра

Лихошерста. Акцентовано зміни домінант у культурно-митськецькому полі сучасної України, причиною яких є військова агресія. Акцентовано війну як причину кардинальної зміни сюжетного ряду творчості українських художників. Висвітлено провідні характеристики творчості Олександра Лихошерста, дано стислий екскурс у становлення його творчого шляху. Наведені окремі приклади творчості митця, характеризовано вплив тих феноменів, які мали значення для формування його творчої мови. Акцентовано сюжети, образи, принципи створення основних композицій, що мають попит у середовищі воїнів, що є основними замовниками обіт художника. Проведено паралелі з творчістю митців, що вплинули на формування стилістики творчості живописця. Народна картина, наїв позиціоновані як домінуючі явища, на яких плекав своє мистецтво О. Лихошерст.

Ключові слова: народне мистецтво, наївне мистецтво, народна картина, агітаційне мистецтво, Олександр Лихошерст

Вступ. Сьогоднішня культурно-мистецька арена є дуже неоднорідним явищем – домінанти художніх процесів різко змістились. Військовий стан, воєнні дії держави спонукали творчу спільноту змінити систему цінностей – перелаштуватися на іншу сюжетіку, образний ряд. Домінує агітаційне мистецтво – щоденна реальність диктує творчим особистостям необхідність шукати шляхи психологічної підтримки тих, хто боронить кордини держави з кінця лютого 2022 р.

Постановка проблеми. Завданням дослідження є можливість позиціонування мистецтва на прискорення перемоги України у війні з російськими загарбниками, розгляд мистецтва як методу підйому патріотичних настроїв населення, на агітацію, моральну підтримку

українських воїнів, що аналізується на прикладі робіт київського художника-живописця Олександра Лихошерста.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Вітчизняне мистецтвознавство не раз ставило основною проблемою висвітлення мистецтва, спрямованого проти війни, – щоразу, коли держава потерпала від чергового нашествия загарбників. Педагогічні науки мають чимало праць, спрямованих на виховні функції мистецтва, культурологічні та естетичні праці висвітлюють загальний контекст художніх процесів доби, і більша частина мистецтвознавчих розвідок, мабуть, має монографічний характер [1-6]. Але щодня з'являється все більше митців, творчі пошуки яких спрямовані на моральну, психологічну допомогу дітям, що потерпають від війни, і ці все нові своєрідні арт-терапевтичні штудії потребують аналізу. Серед майстрів, які належать до цього ряду, і Олександр Лихошерст.

Мета статті – дослідити вплив сучасного мистецтва на моральний, психологічний стан воїнства сучасної України, можливості розглядати «народну картину» як стимул для підтримки Збройних сил України, українського народу у боротьбі за незалежність країни проти російських загарбників. Серед завдань розвідки – аналіз основних ідейних посилів, традиційних образів у формуванні концептуального змістового наповнення агітаційного мистецтва сучасної воєнної України.

Результати. У складні воєнні часи російської агресивної навали на Україну, окрім матеріальної та військової допомоги воїни-захисники вітчизни потребують постійної емоційної та моральної підтримки. Їх суворий побут на лінії зіткнення, регулярні атаки ворога, обстріли та постійні передислокації не дозволяють мати при собі ікони, святі образи тощо. Проте, люди в цих надважких умовах прагнуть мати щось надихаюче, прості та зрозумілі образи

Богоматері та символи незламності, символи боротьби та перемоги. Бійці прагнуть бачити втілення своїх мрій, психологічну підтримку та надію на перемогу у боротьбі з ворогом. Саме тому виник попит на наївні полотна Олександра Лихошерста (рис. 1-9).

Рис. 1. Агітаційне мистецтво Олександра Лихошерста

Серед українських воїнів набули широкої популярності сюжети народного мистецтва, традиційні в українському живописі, зображення козаків, найвідомішим є образ «Козака Мамає», що був популярним ще в XVII-XVIII ст. Прості та зрозумілі образи Богоматері, що захищає українське населення, різних святих, історичних персоналій відомих захисників народу, таких як Степан Бандера та Нестор Махно, Роман Шухевич та Іван Мазепа та ще величезна кількість постатей, які стали сакральними ворогами московії.

Працюючи над своїми полотнами, Олександр Лихошерст намагається реалізувати ідею «народної картини», просту та доступну у сприйнятті глядачами та

замовниками, використовуючи елементи наїву, нехтуючи анатомічними особливостями рисунку своїх персонажів, додаючи експресії та динаміки в композиціях сюжетів, доповнюючи полотна текстовим супроводом, що традиційно використовувався у народних картинах.

Рис. 2. Агітаційне мистецтво Олександра Лихошерста

Саме подібні «народні картини» набули широкого ужиткового сенсу на фронтах України, серед воїнів, що боронять свободу та незалежність нашої держави. Простий аналіз фотоматеріалів про побут наших захисників дає очевидну картину того, як розвивається мистецтво Перемоги, що має попит у тих умовах. Серед творців цього побуту, співавтор того процесу – пан Олександр із своїми полотнами.

Український наїв – напрямок у живописі, поширений у II пол. XIX ст. – сер. XX ст., став у нагоді для створення серії робіт, присвячених боротьбі українського народу проти російських загарбників. Саме основні риси, притаманні цій манері, посилюють сприйняття глядачем візуального та емоційно-психологічного стану. Ми знаємо

багато художників, що створили власний неповторний та впізнаваний стиль, тому що творили за покликом серця. Їх твори сповнені щирими та чесними думками.

Рис. 3. Агітаційне мистецтво Олександра Лихошерста

Одним із надихаючих факторів для Олександра є творчий доробок Марії Приймаченко, відомої української мисткині. Також художник захоплюється надзвичайною силою експресії та кольору робіт Вінсента Ван Гога.

Текстовки з українського козацького фольклору, що супроводжують картини, набули величезної популярності. Персонажі українських героїв надихають на зухвалість та вдачу майбутніх переможців. Цитати відомих ворогів московії переповнюють полотна автора. Роботи пана Олександра мають запозичення від агітаційних плакатів часів УНР, ЗУНР, ОУН та УПА, слогани від часів т. зв. «громадянської війни» 1919-1922 рр. Вони сповнені болем

та розумінням багатовікового насильницького пригнічування московією українського народу, його прагнення до свободи та волі, до Незалежності!

Рис. 4-5. Агітаційне мистецтво Олександра Лихошерста

Відомі агітаційні роботи Гєргія Нарбути, Ніла Хасєвича та інших українських художників надихають О. Лихошерста. Не випадково є зустріч з всесвітньо відомим художником-муралістом Бенксі, що завітав до Києва та області восени 2022 р., залишивши кілька муралів, вона також дала поштовх до нового бачення мистецтва у воєнні часи. Олександр зробив декілька полотен і розмістив, просто на парканах біля розтрощених домівок у Ворзелі, Ірпені та в рідній Горєнці. На диво, якась кількість була придбана заїзджими іноземцями (гроші пішли на відбудову помешкань місцевих жителів), яким показували розбиті міста та села, якась навіть вкрадена невідомими. Але поштовх творити щось корисне задля перемоги життя над смертю був сильним. Особливо важливим стало бажання допомогти армії.

Рис. 6-7. Агітаційне мистецтво Олександра Лихошерста

Важливим аспектом у полотнах О. Лихошерста є нанесення власних атрибутів підрозділу, для якого виконується робота, таких, як емблема або шеврон. Бійці отримують значний елемент персоналізації свого власного угруповання, виступаючи замовниками та співавторами полотна. Сюжети палаючого кремля та тонучого крейсера «москва» стали знаковими для українського народу протягом останнього року набули нової знаковості.

У творах також присутні картини битв зі змієм або гідрою (відповідно – алюзії на путінський режим або російську навалу), що є продовженням звичних для українців казкових образів ворогів та пригноблювачів. По суті, сюжети замовляють безпосередньо бійці, тим самим впливаючи на стилістику робіт.

Оскільки Олександр Лихошерст мав безпосередній досвід боротьби з ворогом, перебуваючи в лавах місцевої ТРО, знаходячись під обстрілами мінометів та артилерії, захищаючи рідне село Горінку, допомагаючи сусідам

Рис. 8. Агітаційне мистецтво Олександра Лихошерста

рятувати своє життя та майно, витягуючи старих із розбомблених хат, вистежуючи диверсантів та ворогів, тренуючи молодих бійців, вишукуючи збиті ворожі ракети його душевне прагнення воїна та художника надихнуло на написання серії полотен для підтримки бійців та психологічної допомоги.

Вибір матеріалу обумовлений простотою та надійністю. Грубі або синтетичні тканини, що не бояться вологи та пом'ятості, акрилові фарби, що еластичні, не тріскаються та не змиваються.

Рис. 9. Агітаційне мистецтво Олександра Лихошерста

Основна властивість полотен полягає в тому, що бійці можуть у будь-який момент зірвати свій прапор (полотно) зі стіни, захавши в рюкзак чи кинувши в машину та негайно евакуюватись, на новому місці без жодних проблем натягнути на стіну бліндажу чи іншого помешкання, за допомогою підручних матеріалів. Саме такий, ужитковий, принцип підбору матеріалу нагадує творчість всесвітньо відомого грузинського художника Ніколо Піросмані, що є ще одним взірцем для О. Лихошерста. Як відомо, Піросмані зробив багато живописних робіт на скатертинах та інших не традиційних для живопису матеріалах, що було обумовлено дещо іншими причинами, але вплинуло на творчість Олександра. Він і розписує сумки, створює хоругви, словом, його твори нерідко мають прикладний характер.

Найкращим відгуком на творчість Олександра Лихошерста є безліч подяк від бійців різних підрозділів, їх

бажання перемагати ворога й нести в собі ідею незалежної України (рис. 10-11).

Рис. 10. Передача роботи О. Лихошерста бійцям

Рис. 11. Подяки О. Лихошерсту за його творчість

Висновки. Звісно, окреслити і коло сюжетів, і методи художньої виразності агітаційного мистецтва О.Лихошерста в одній стислій статті неможливо. Тому ця розвідка є лише постановкою проблеми, яку варто розвивати в подальших дослідженнях, акцентуючи значення арт-терапевтичного впливу творчості митця, характеризуючи вплив його робіт на емоційний стан воїнів, звертаючи увагу на роль і значення мистецького процесу під час війни загалом.

Список використаних джерел

1. Крутько Д. Маршрут роботами Бенксі в Києві та області (адреси).
URL:<https://hmarochos.kiev.ua/2022/11/16/de-znakhodyatsya-grafiti-yaka-namalyuvav-benksi-v-kyyevi-ta-oblasti-adresy/>
2. Лебедєва К. Наїв і народне мистецтво.
URL: <https://honchar.org.ua/blog/nayiv-i-narodne-mystetstvo-i187>
3. Левицька В., Денисюк О. Вплив мистецтва на формування національно-патріотичних почуттів особистості. Молодий вчений. 2018. Вип. 12.1(64.1). С. 5-8.
4. Романенкова Ю., Єфімов Ю. Україна у вогні: пульс українського мистецтва після 24 лютого 2022 р. Культурно-мистецьке середовище: творчість та технології : матеріали XV Всеукр. наук.-практ. конф. Київ, 19 жовтня 2023 р. Київ: НАКККіМ, 2023. С.20-21.
5. Фіть Н. Українське наївне мистецтво.
URL: <http://memo.ua.org/?p=1687>
6. Шатило В. Художник з Горенки розписує унікальні прапори-обереги для військових.
URL: <https://thebuchacity.com/hudozhnyk-z-gorenky-rozpysuye-unikalni-prapory-oberegy-dlya-vijskovykh/>

Yuriy Ye. VOLHIN,
Senior Lecturer, Chair of Design,
Faculty of Fine Arts and Design,
Grinchenko Kyiv Metropolitan University,
Kyiv Ukraine,
ORCID: 0009-0003-9424-4451,
e-mail: y.volhin@kubg.edu.ua

**ART IN DEFENSE OF UKRAINE
(TO THE CREATIVE WORK OF ALEXANDER
LYHOSHERST)**

Abstract. The article examines the influence of modern folk art on the formation of patriotic attitudes and psychological support of the soldiers of the Armed Forces of Ukraine, on the roots and origins of folk art in the struggle for the independence of Ukraine, using the example of the work of the artist Oleksandr Lyhoshherst. Today's cultural and artistic arena is a very heterogeneous phenomenon – the dominant artistic processes have shifted dramatically. Martial law, military actions of the state prompted the creative community to change the system of values – to readjust to a different plot, a figurative series. Agitation art dominates – daily reality dictates the need for creative personalities to find ways to psychologically support those who defend the borders of the state from the end of February 2022. The task of the research is the possibility of positioning art to accelerate the victory of Ukraine in the war with the Russian invaders, considering art as a method of raising the patriotic mood of the population, on agitation, moral support of Ukrainian soldiers, which is analyzed on the example of the works of the Kyiv painter Oleksandr Lyhoshherst. Emphasis is placed on changes in the dominant forces in the cultural and artistic field of modern Ukraine, the cause of which is military aggression. Emphasis is placed on the war as the reason for a

radical change in the storyline of the work of Ukrainian artists. The leading characteristics of Oleksandr Lyhosherst's work are highlighted, a brief overview of the formation of his creative path is given. Individual examples of the artist's work are presented, the influence of those phenomena that were important for the formation of his creative language is characterized. The plots, images, and principles of creating the main compositions that are in demand among the soldiers, who are the main customers of the artist's works, are emphasized. Parallels are drawn with the work of artists that influenced the formation of the painter's stylistics. Folk painting, nayiv positioned as dominant phenomena, on which O. Lyhosherst nurtured his art.

Key words: folk art, naive art, folk painting, propaganda art, Oleksandr Lyhosherst

References

1. Krut'ko, D. Marshrut robotamy Benksi v Kyievi ta oblasti (adresy) Banksy's works in Kyiv and the region (addresses)]. Availavle at: <https://hmarochos.kiev.ua/2022/11/16/de-znahodyatsya-grafiti-yaka-namalyuvav-benksi-v-kyievi-ta-oblasti-adresy/> [in Ukrainian]
2. Lebedyeva, K. Nayiv i narodne mystetstvo [Naive and folk art]. Availavle at: <https://honchar.org.ua/blog/nayiv-i-narodne-mystetstvo-i187> [in Ukrainian]
3. Levyts'ka, V., Denysyuk, O. (2018). Vplyv mystetstva na formuvannya natsional'no-patriotychnykh pochuttiv osobystosti [The influence of art on the formation of national and patriotic feelings of the individual]. *Molodyy vchenyy*. 12.1(64.1), 5-8 [in Ukrainian].
4. Romanenkova, Yu., Yefimov, Yu. (2023). Ukrayina u vohni: pul's ukrayins'koho mystetstva pislya 24 lyutoho 2022 r. [Ukraine on fire: the pulse of Ukrainian art after February 24,

2022] Kul'turno-mystets'ke seredovyshche: tvorchist' ta tekhnolohiyi: materialy XV Vseukr. nauk.-prakt. konf. Kyiv, 19 zhovtnya 2023 r. Kyiv: NAKKKiM, 20-21 [in Ukrainian].

5. Fit', N. Ukrayins'ke nayivne mystetstvo [Ukrainian naive art].

Availavle at: <http://memorua.org/?p=1687> [in Ukrainian].

6. Shatylo, V. Khudozhnyk z Horenky rozpysuye unikal'ni prapory-oberehy dlya viys'kovykh [An artist from Gorenka paints unique flags-talismans for the military]. Availavle at: <https://thebuchacity.com/hudozhnyk-z-gorenky-rozpysuye-unikalni-prapory-oberegy-dlya-vijskovykh/>